

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

महाराष्ट्र शिक्षण सेवा (शिक्षण सक्षमीकरण शाखा) या संवर्गातील प्राचार्य (गट-अ),
ज्येष्ठ अधिव्याख्याता (गट-अ) व अधिव्याख्याता (गट-ब) या पदांसाठी विभागीय परीक्षा

मुंबई, शनिवार, दिनांक ३० मार्च २०१९

[वेळ : सकाळी १०-०० ते दुपारी १-००]

(एकूण गुण-१००)

पेपर क्रमांक १

सर्वसाधारण अधिनियम व नियम

(पुस्तकांसह)

- सूचना.**—(१) उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतःचे किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (२) उमेदवाराने प्रत्येक प्रश्नातील उपप्रश्नांची उत्तरे एकत्र सोडवावयाची आहेत. प्रश्नातील एक उपप्रश्न एकीकडे व दुसरा दुसरीकडे (काही पृष्ठे सोडून वा अन्य प्रश्न सोडवून तद्नंतर) सोडवल्यास दुसरा दुर्लक्षित केला जाईल.
- (३) प्रश्नांची उत्तरे मराठी वा इंग्रजी एकाच भाषेत लिहावयाची आहेत.
- (४) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
- (५) प्रत्येक प्रश्नाचे गुण त्यांचे समोर समासात दर्शविले आहेत.

	गुण
१. शासकीय कर्मचाऱ्यास अनुज्ञेय असलेल्या निवृत्तीवेतनाचे प्रकार स्पष्ट करा.	२०
२. शासकीय कर्मचाऱ्यास अनुज्ञेय असलेले सर्व रजा प्रकार थोडक्यात लिहा.	२०
३. सेवा पुस्तकामध्ये सर्व घटनांची व जन्मतारखेची नोंद करण्याची कार्यपद्धती स्पष्ट करा.	२०
४. (अ) शासकीय कर्तव्य पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००९ मधील ठळक बाबी स्पष्ट करा.	१०
(ब) निलंबनाच्या कालावधीतील निर्वाह भत्ता व पूरक भत्ते विशद करा.	१०
५. टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :—	२०
(अ) धारणाधिकार अबाधित राहणे	
(ब) राजकारण आणि निवडणूक यामध्ये सहभागी होणे	
(क) शिक्षा म्हणून वेतनाचे कमीकरण	
(ड) नागरिकांची सनद	
(इ) पदग्रहण अवधीतील वेतन.	
६. फरक स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) :—	२०
(अ) राज्य माहिती आयोग व केंद्रीय माहिती आयोग	
(ब) किरकोळ शिक्षा व जबर शिक्षा	
(क) स्थायी पद व अस्थायी पद.	

MAHARASHTRA PUBLIC SERVICE COMMISSION

**DEPARTMENTAL EXAMINATION FOR PRINCIPAL (GROUP-A),
SENIOR LECTURER (GROUP-A) AND LECTURER (GROUP-B)
IN THE CADRE OF THE MAHARASHTRA EDUCATION
SERVICE (EDUCATION EMPOWERMENT BRANCH)**

MUMBAI, SATURDAY, 30TH MARCH 2019

[TIME—10-00 A.M. TO 1-00 P.M.]

(TOTAL MARKS—100)

PAPER I

GENERAL ACT AND RULES

(With Books)

- N.B.*—(1) Candidate should not write roll number, any name (including his/her own), signature, address or any indication of his/her identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.
- (2) Candidates are expected to answer all the sub-questions of a question together, if sub-question of a question is attempted elsewhere (after leaving a few pages or after attempting another question) the later sub-question shall be overlooked.
- (3) Answers are to be written in one language only either in *Marathi* or in *English*.
- (4) Attempt any *five* questions.
- (5) Marks for each question are indicated in the margin.

	Marks
1. Explain the type of pension that is permissible to the Government employee.	20
2. State various kinds of leave, admissible to Government servant, describe them.	20
3. Explain procedure for writing the events and recording the date of birth in service book.	20
4. (a) Explain in brief, The Prevention of Delay in Discharge of Official Duties Act, 2005.	10
(b) Explain subsistence allowance and compensatory allowance during the suspension.	10
5. Write short notes (any four) :—	20
(a) Retention of lien	
(b) Taking part in politics and election	
(c) Reduction of pay as a measure of penalty	
(d) Citizen Charter	
(e) Pay during joining period.	
6. Differentiate (any two) :—	20
(a) State Information Commission and Central Information Commission	
(b) Minor penalty and Major penalty	
(c) Temporary post and Permanent post.	

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

महाराष्ट्र शिक्षण सेवा (शिक्षण सक्षमीकरण शाखा) या संवर्गातील प्राचार्य (गट-अ),
ज्येष्ठ अधिव्याख्याता (गट-अ) व अधिव्याख्याता (गट-ब) या पदांसाठी विभागीय परीक्षा

मुंबई, शनिवार, दिनांक ३० मार्च २०१९

[वेळ : दुपारी २-३० ते सायंकाळी ५-३०]

(एकूण गुण-१००)

पेपर क्रमांक २

लेखे व वित्तीय कार्यपद्धती

(पुस्तकांसह)

- सूचना.**—(१) उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक स्वतःचे नाव किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (२) उमेदवाराने प्रत्येक प्रश्नातील उपप्रश्नांची उत्तरे एकत्र सोडवावयाची आहेत. प्रश्नातील एक उपप्रश्न एकीकडे व दुसरा दुसरीकडे (काही पृष्ठे सोडून वा अन्य प्रश्न सोडवून तदनंतर) सोडवल्यास दुसरा दुर्लक्षित केला जाईल.
- (३) प्रश्नांची उत्तरे मराठी वा इंग्रजी एकाच भाषेत लिहावयाची आहेत.
- (४) कोणतेही दहा प्रश्न सोडवा.
- (५) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

	गुण
१. लेखा कार्यालयाने, लेखे खात्याविषयी (ट्रेझरी अकाऊन्ट्स) नमूद केलेल्या आक्षेपांचा निपटारा करण्यासाठी करावयाची कार्यवाही थोडक्यात स्पष्ट करा.	१०
२. शासकीय कर्मचाऱ्यांना घर बांधणी अग्रिमाबाबतच्या नियमातील तरतुदी थोडक्यात स्पष्ट करा.	१०
३. मुंबई वित्तीय नियमावलीनुसार अपहार / अफरातफर, चोरी टाळण्याकरिता करावयाच्या उपाययोजना कोणत्या.	१०
४. योजनांच्या अंमलबजावणीबाबत विभाग प्रमुखांच्या जबाबदाऱ्या कोणकोणत्या आहेत.	१०
५. जडवस्तू संग्रहाच्या वस्तूसूचीबाबतचे नियम थोडक्यात लिहा.	१०
६. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :—	१०
(अ) अर्थसंकल्पीय प्रकाशने	
(ब) स्थानिक निधी	
(क) रोकड हाताळण्याच्या सर्वसाधारण सूचना	
(ड) अर्थसंकल्पीय कॅलेंडर.	
७. महाराष्ट्र सर्वसाधारण भविष्यनिर्वाह निधी नियमान्वये वर्गणीदाराच्या पात्रतेच्या शर्ती नमूद करा.	१०
८. महाराष्ट्र वैद्यकीय खर्च प्रतिपूर्ती नियम, १९६२ अन्वये कुटुंबाची व्याख्या करा.	१०

	गुण
९. राज्य शासकीय कर्मचारी गट विमा योजना, १९८२ ची उद्दिष्टे काय आहेत ?	१०
१०. लोकलेखा समितीची रचना थोडक्यात विशद करा.	१०
११. रोख शिल्लक (कॅश बॅलन्स) पडताळणी करण्याची कार्यपद्धती कोणती आहे ? थोडक्यात स्पष्ट करा.	१०
१२. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :—	१०
(अ) अप्रतिस्वाक्षरित आकस्मिक खर्च	
(ब) ठेव संलग्न विमा योजना	
(क) आकस्मिक खर्च	
(ड) वर्गणीदाराकडून होणारा पैशाचा विनियोग.	

MAHARASHTRA PUBLIC SERVICE COMMISSION

**DEPARTMENTAL EXAMINATION FOR PRINCIPAL (GROUP-A),
SENIOR LECTURER (GROUP-A) AND LECTURER (GROUP-B) IN THE
CADRE OF THE MAHARASHTRA EDUCATION SERVICE (EDUCATION
EMPOWERMENT BRANCH)**

MUMBAI, SATURDAY, 30TH MARCH 2019

[TIME—2-30 P.M. TO 5-30 P.M.]

(FULL MARKS—100)

PAPER II

ACCOUNTS AND FINANCIAL PROCEDURE

(With Books)

- N.B.*— (1) Candidate should not write roll number, any name (including his/her own), signature, address or any indication of his/her identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.
- (2) Candidate are expected to answer all the subquestions of a question together. If subquestion of a question is attempted elsewhere (after leaving a few pages or after attempting another question) the later subquestion shall be overlooked.
- (3) Answers are to be written in one language only either in *English* or in *Marathi*.
- (4) Attempt any *ten* questions.
- (5) All questions carry *equal* marks.

	Marks
1. Write in brief the instructions to be followed regarding disposal of objections raised by Audit Office on treasury accounts.	10
2. Write in brief the rules which regulates advances to Government servants for construction of houses.	10
3. What are the measures to be adopted to prevent embezzlements, thefts etc. as per Bombay Financial Rule.	10
4. What are the responsibilities of heads of departments regarding implementation of schemes.	10
5. Write in brief the rules regarding the inventory of dead-stock.	10
6. Write short notes on (any <i>two</i>) :—	10
(a) Budget publications	
(b) Local funds	
(c) General instructions for handling cash.	
(d) Budget calendar.	

[Turn Over

	Marks
7. Write the conditions of eligibility of subscriber as per the Maharashtra General Provident Fund Rules.	10
8. Define Family as per The Medical Expenses Reimbursement Rules, 1962.	10
9. What are the objectives of State Government Employees' Group Insurance Scheme, 1982 ?	10
10. Write in brief the Constitution of Public Accounts Committee.	10
11. What are the general procedure of verification of cash balance ? Explain in brief.	10
12. Write short notes on (any <i>two</i>) :—	10
(a) Non-countersigned contingencies	
(b) Deposit linked insurance scheme.	
(c) Contingencies	
(d) Utilization of money by the subscriber.	

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

महाराष्ट्र शिक्षण सेवा (शिक्षण सक्षमीकरण शाखा) या संवर्गातील प्राचार्य (गट-अ),
ज्येष्ठ अधिव्याख्याता (गट-अ) व अधिव्याख्याता (गट-ब) या पदांसाठी विभागीय परीक्षा

मुंबई, रविवार, दिनांक ३१ मार्च २०१९

[वेळ : सकाळी १०-०० ते दुपारी १-००]

(एकूण गुण-१००)

पेपर क्रमांक ३

अध्यापकीय व शालेय शिक्षणातील नवीन विचारप्रवाह

(पुस्तकांशिवाय)

- सूचना.**—(१) उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतःचे किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- (२) उमेदवाराने प्रत्येक प्रश्नातील उपप्रश्नांची उत्तरे एकत्र सोडवावयाची आहेत. प्रश्नातील एक उपप्रश्न एकीकडे व दुसरा दुसरीकडे (काही पृष्ठे सोडून वा अन्य प्रश्न सोडवून तद्नंतर) सोडवल्यास दुसरा दुर्लक्षित केला जाईल.
- (३) प्रश्नांची उत्तरे मराठी वा इंग्रजी एकाच भाषेत लिहावयाची आहेत.

	गुण
१. भारतीय शिक्षण आयोगाने (१९६४-६६) शालेय अभ्यासक्रमाबाबत कोणत्या शिफारशी केल्या ? या शिफारशीच्या अंमलबजावणीबाबत सद्यस्थितीवर भाष्य करा.	१०
किंवा	
सन १९८३ मध्ये महाराष्ट्र शासनाने नियुक्त केलेल्या शालेय शिक्षण सुधार समितीने पर्यवेक्षण व मार्गदर्शन संदर्भात कोणत्या शिफारशी केल्या ? या शिफारशीच्या अंमलबजावणीबाबत सद्यस्थितीवर भाष्य करा.	
२. राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद या संस्थेची उद्दिष्टे व स्वरूप विशद करा. या संस्थेमार्फत सन २०१७ मध्ये घेण्यात आलेल्या राष्ट्रीय सर्वेक्षण संपादनूक सर्वेक्षणानुसार महाराष्ट्रातील प्राथमिक स्तरावरील भाषा आणि गणित या विषयांच्या संपादणुकीबाबत देशाच्या तुलनेत आकडेवारीसह भाष्य करा.	२०
३. जिल्हा शैक्षणिक सातत्यपूर्ण व व्यावसायिक विकास संस्थेचे स्वरूप, उद्दिष्टे आणि कार्य स्पष्ट करा.	१०
४. माहिती तंत्रज्ञानाचा दैनंदिन अध्ययन अध्यापन प्रक्रियेत परिणामकारक वापर करण्यासाठी शिक्षकांच्या क्षमता वृद्धिसाठी महाराष्ट्र राज्य शासनाने कोणती पाऊले उचलण्यात आलेली आहेत ? याबाबत सविस्तर माहिती लिहा.	१०
५. खालील नियतकालिकांची शिक्षकांच्या आणि शिक्षणाच्या गुणवत्ता वाढीमधील भूमिका विशद करा.	
(अ) व्हॉईस ऑफ टिचर अँड टिचर एज्युकेटर्स	०५
(ब) शिक्षण संक्रमण	०५
६. समावेशीत शिक्षण म्हणजे काय ? समावेशीत शिक्षणाची वैशिष्ट्ये सांगून त्यातील मुख्य घटकांची भूमिका स्पष्ट करा.	१०

७. सविस्तर माहिती लिहा :- १०
शिक्षण विभागाचे राज्य प्रशिक्षण धोरण-२०१४
किंवा
राज्य अभ्यासक्रम आराखडा-२०१०.
८. महाराष्ट्र राज्य मुक्त शाळा मंडळाची उद्दिष्टे आणि वैशिष्ट्ये सांगून मुक्त विद्यालयाची १०
प्रवेश पात्रता, अभ्यासक्रम व विषययोजना स्पष्ट करा.
९. प्राथमिक शिक्षणाच्या सार्वत्रिकीकरणासाठी पुढील बाबतीत सर्व शिक्षा अभियानातून १०
कोणत्या योजनांची अंमलबजावणी करण्यात आली ? त्याची थोडक्यात माहिती द्या.
(अ) ६ ते १४ वयोगटातील सर्व मुलांना शाळेत दाखल करणे.
(ब) सर्व दाखल मुलांना शाळेत टिकवून ठेवणे.
(क) सर्व दाखल मुलांना दर्जेदार शिक्षण देणे.
-

MAHARASHTRA PUBLIC SERVICE COMMISSION

**DEPARTMENTAL EXAMINATION FOR PRINCIPAL(GROUP-A),
SENIOR LECTURER (GROUP-A) AND LECTURER (GROUP-B) IN THE
CADRE OF THE MAHARASHTRA EDUCATION SERVICE
(EDUCATION EMPOWERMENT BRANCH).**

MUMBAI, SUNDAY, 31ST MARCH 2019

[TIME—10-00 A.M. TO 1-00 P.M.]

(TOTAL MARKS—100)

PAPER III

**NEW TRENDS IN SCHOOL EDUCATION AND
TEACHER EDUCATION**

(Without Books)

- N.B.*— (1) Candidate should not write roll number, any name (including his/her own), signature, address or any indication of his/her identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.
- (2) Candidate are expected to answer all the sub-questions of a question together. If sub-question of a question is attempted elsewhere (after leaving a few pages or after attempting another question) the later sub-question shall be overlooked.
- (3) Answer are to be written in one language only either in *Marathi* or in *English*.

	Marks
1. What are the recommendations of Indian Education Commission (1964-66) regarding the school curriculum? What is the status of implementation of these recommendations.	10
OR	
What are the recommendations of School Education Reforms Committee appointed in 1983 by the State Government of Maharashtra. Comment on the Status of the implementation of these recommendations.	
2. State the nature and objectives of the National Council of Educational Research and Training Institute. Comment on the achievement of Maharashtra State in subjects Language and Maths at primary level with respect to national achievement on the basis of National Achievement Survey, 2017 statistics.	20
3. State the objectives and describe the nature and functions of the DIECPD.	10
4. Describe in details what initiatives are taken by the Maharashtra State Government to enhance teacher competencies for effective use of information technology in daily teaching learning process.	10
5. Describe the role of the following periodicals to improve the quality of teacher and quality of education.	
(a) Voice of Teacher and Teacher Educators.	5
(b) Shikshan Sankraman.	5

	Marks
6. What is Inclusive Education ? State the Characteristics of Inclusive Education and Explain the role of the main stakeholders in Inclusive Education.	10
7. Write detail on— State Training Policy – 2014 in Education Department. OR State Curriculum Framework – 2010.	10
8. State the objectives and characteristics of Maharashtra Open School Board. Describe eligibility of admission, curriculum and scheme of subjects for Open School.	10
9. Write in brief the schemes implemented in Sarv Shiksha Abhiyan for Universalisation of Primary Education in the following areas. (a) To enroll all the childrens in the school in the age group 6 to 14. (b) To retain all the enrolled childrens in the school. (c) To provide quality education to all enrolled childrens.	10

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग

महाराष्ट्र शिक्षण सेवा (शिक्षण सक्षमीकरण शाखा) या संवर्गातील प्राचार्य (गट-अ),
ज्येष्ठ अधिव्याख्याता (गट-अ) व अधिव्याख्याता (गट-ब) या पदांसाठी विभागीय परीक्षा

मुंबई, रविवार, दिनांक ३१ मार्च २०१९

[वेळ : दुपारी २-३० ते सायंकाळी ५-३०]

(एकूण गुण-१००)

पेपर क्रमांक ४

शालेय शिक्षण विभागाचे अधिनियम, नियम आणि विनियम

(पुस्तकांशिवाय)

सूचना.—(१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(३) उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतःचे किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये. अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.

(४) उमेदवाराने प्रत्येक प्रश्नातील उपप्रश्नांची उत्तरे एकत्र सोडवावयाची आहेत. प्रश्नातील एक उपप्रश्न एकीकडे व दुसरा दुसरीकडे (काही पृष्ठे सोडून वा अन्य प्रश्न सोडवून तदनंतर) सोडवल्यास दुसरा दुर्लक्षित केला जाईल.

(५) प्रश्नांची उत्तरे मराठी वा इंग्रजी एकाच भाषेत लिहावयाची आहेत.

	गुण
१. महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.	२०
२. बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, २००९, थोडक्यात विशद करून त्यातील अभ्यासक्रम विकसन विषयक मार्गदर्शक तत्त्वे स्पष्ट करा.	२०
३. महाराष्ट्र खाजगी शाळा कर्मचारी सेवाशर्ती नियम, १९८१ नुसार मुख्याध्यापक व शिक्षक यांची कर्तव्ये विशद करा.	२०
४. महाराष्ट्र स्वयं अर्थ सहाय्यित शाळा अधिनियम, २०१२ विषयी सविस्तर माहिती लिहा.	२०
५. टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :—	२०
(अ) महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ (बालभारती).	
(ब) महाराष्ट्र शैक्षणिक नियोजन व प्रशासन संस्था (मिपा).	
(क) महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद (एमपीएसपी).	
(ड) महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद (एमएससीईआरटी) (महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरण).	
(इ) महाराष्ट्र राज्य परीक्षा परिषद (एमएससीई).	
६. शिक्षण संचालक माध्यमिक व उच्च माध्यमिक यांचे अधिकार व कर्तव्ये स्पष्ट करा.	२०

MAHARASHTRA PUBLIC SERVICE COMMISSION

**DEPARTMENTAL EXAMINATION FOR PRINCIPAL(GROUP-A),
SENIOR LECTURER (GROUP-A) AND LECTURER (GROUP-B) IN THE
CADRE OF THE MAHARASHTRA EDUCATION SERVICE
(EDUCATION EMPOWERMENT BRANCH)**

MUMBAI, SUNDAY, 31ST MARCH 2019

[TIME—2-30 P.M. TO 5-30 P.M.]

(TOTAL MARKS—100)

PAPER IV

**ACTS, RULES AND REGULATIONS OF THE SCHOOL
EDUCATION DEPARTMENT**

(Without Books)

- N.B.—* (1) Answer any *five* questions.
 (2) All questions carry *equal* marks.
 (3) Candidate should not write roll number, any name (including his/her own), signature, address or any indication of his/her identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.
 (4) Candidate are expected to answer all the sub-questions of a question together. If sub-question of a question is attempted elsewhere (after leaving a few pages or after attempting another question) the later sub-question shall be ignored.
 (5) Answer are to be written in *one* language only either in *Marathi* or in *English*.

	Marks
1. Explain the structure and functions of Maharashtra State Secondary and Higher Secondary Education Board.	20
2. Explain briefly Right of Children to Free and Compulsory Education Act, 2009 and elaborate the guidelines regarding curriculum development.	20
3. Explain the duties of Head master and teacher as mentioned in the Maharashtra Employees of Private Schools (Condition of Services) Rules, 1981.	20
4. Elaborate in detail about Maharashtra Self Finance Schools (Establishment and Regulation) Act, 2012.	20
5. Write short notes on (any <i>four</i>) :—	20
(a) Maharashtra State Bureau of Text Book Production and Curriculum Research (Balbharati).	
(b) Maharashtra Institute of Educational Planning and Administration (MIEPA).	
(c) Maharashtra Prathamik Shikshan Parishad (MPSP).	
(d) Maharashtra State Council of Educational Research and Training (MSCERT) (Maharashtra Academic Authority).	
(e) Maharashtra State Council of Examination.	
6. Explain powers and duties of Director, Secondary and Higher Secondary Education.	20